

گزارش جامع
گروه پژوهشی اصول فقه
از تأسیس تا ۱۴۰۳

آدرس: قم، میدان معلّم، مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام، طبقه دوم،

اتاق ۳۷

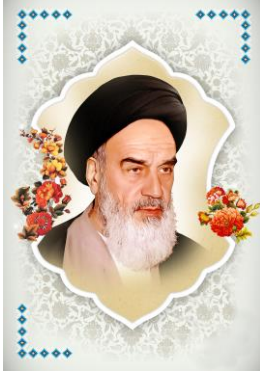
تلفن: ۳۷۷۳۰۱۷۶ و ۳۷۷۴۹۴۹۴-۰۲۵ / داخلی ۱۷۳

فهرست

۷.....	اصول فقه در کلام امام خمینی رحمته الله علیه
۸.....	اصول فقه در کلام رهبر معظم انقلاب، آیت الله العظمی خامنه‌ای زید عزه
۹.....	اصول فقه در کلام آیت الله محمدجواد فاضل لنکرانی زید عزه
۱۱.....	مقدمه
۱۲.....	تاریخچه گروه اصول فقه
۱۲.....	ضرورت
۱۳.....	اهداف
۱۳.....	چشم انداز
۱۴.....	برنامه‌ها
۱۵.....	ساختار گروه اصول فقه
۱۶.....	کتاب‌های اصول فقه
۱۷.....	گزارش توصیفی
۱۷.....	الذخر الفاخر فی تعاض الاصل و الظاهر
۱۸.....	نقد و بررسی فقه مقاصدی از نظرگاه اهل سنت
۱۹.....	مبانی اصولی شیخ اعظم انصاری
۲۰.....	الآراء السديدة فی علم الاصول
۲۱.....	اصول صدر؛ ترجمه، شرح و تحقیق کتاب بحوث فی علم الاصول
۲۲.....	اجتهاد و تقلید از نگاه فقه اسلامی
۲۳.....	مقالات منتشر شده در مجلات مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام
۲۴.....	چکیده مقالات
۲۶.....	مقالات منتشر شده در مجلات خارج از مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام

چکیده مقالات	۲۸
« تبیین و ارزیابی قاعده «کلما ازداد صحه ازداد وهنا و کلما ازداد وهنا ازداد صحه	۲۸
« نقد کاربست قاعده تفویض در فرآیند اجتهاد	۲۸
« کاوشی اصولی پیرامون مفهوم تعلیل	۲۹
« تأثیر اختلاف قرائات بر فقه از منظر فریقین	۳۰
« استفاده عموم و اطلاق از ترک استفصال و ترک استیضاح	۳۰
« نقد و ارزیابی اصل ثبات در الفاظ	۳۱
« کاوشی اصولی پیرامون جبران ضعف دلالت با تمسک به فهم مشهور	۳۲
« اعتبار سنجی مانعیت فهم مشهور در برابر برداشت مجتهد از متن	۳۲
« تأثیر حرج استقبالی در رافعیات حکم	۳۳
« نگرشی انتقادی به قاعده «حذف المتعلق یفید العموم»	۳۳
« جریان استصحاب در شبهات مفهومی	۳۴
« اعتبارسنجی اراده در تحقق دلالت با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی (ع) در ماهیت دلالت	۳۵
« امکان سنجی تشریع پیامبر (ص) و ائمه (ع) از منظر آیت الله محمد جواد فاضل لنکرانی	۳۶
« سنخ‌شناسی نقدهای امام خمینی (ع) به محقق نائینی (ع)	۳۶
« حجیت استصحاب عدم ازلی با تأکید بر دیدگاه میرزای نائینی (ع)	۳۷
« مسببات تولیدی از منظر میرزای نائینی (ع)	۳۸
نشست‌های علمی گروه اصول فقه	۳۹
کرسی‌های گروه اصول فقه	۴۰
طرح‌های پژوهشی	۴۱
سایر فعالیت‌ها	۴۱
گزارش تصویری	۴۲

اصول فقه در كلام امام خميني

العلم بمهمات مسائل أصول الفقه مما هي دخيلة في فهم الأحكام الشرعية، واما المسائل التي لا ثمرة لها أو لا يحتاج في تمييز الثمرة منها إلى تلك التدقيقات و التفاصيل المتداولة فالأولى ترك التعرض لها أو تقصير مباحثها و الاشتغال بما هو أهم و أثمر، فمن أنكر دخالة علم الأصول في استنباط الأحكام فقد أفرط، ضرورة تقوم استنباط كثير من الأحكام بإتقان مسائله و بدونه يتعذر

الاستنباط في هذا الزمان و قياس زمان أصحاب الأئمة بزماننا مع الفارق من جهات. و الإنصاف أن إنكارهم في جانب الإفراط كما ان كثرة اشتغال بعض طلبة الأصول و النظر إليه استقلالا، و توهم انه علم برأسه و تحصيله كمال النفس و صرف العمر في المباحث الغير المحتاج إليها في الفقه لهذا التوهم في طرف التفريط و العذر بان الاشتغال بتلك المباحث يوجب تشييد الذهن و الإنس بدقائق الفن غير وجيه. فالعافل الضنين بنقد عمره لا بد من ترك صرفه فيما لا يعني و بذل جهده فيما هو محتاج إليه في معاشه و معاده و هو نفس مسائل علم الفقه الذي هو قانون المعاش و المعاد و طريق الوصول إلى قرب الرب بعد العلم بالمعارف، فطالب العلم و السعادة لا بد و ان يشتغل بعلم الأصول بمقدار محتاج إليه و هو ما يتوقف عليه الاستنباط و يترك فضول مباحثه أو يقلله، و صرف الهم و الوقت في مباحث الفقه خصوصا فيما يحتاج إليه في عمله ليلا و نهارا.^١

١ . الرسائل، ج ٢، ص ٩٧ و ٩٨.

اصول فقه در کلام رهبر معظم انقلاب، آیت الله العظمی

خامنه‌ای زید عزه

علم اصول، آئین استنباط فقهی است. شیوه‌ای است برای رسیدن از ادله معتبره به احکام عملی. تنظیم قوانین و قواعد اصولی در حکم وضع آئین‌نامه‌ای برای فقاهاست. بدون چنین آئین‌نامه‌ای قلمرو فقاها، بی‌حد و مرز و در معرض خلط و ناخالصی و اشتباه است و احکام استخراج شده لامحاله از اعتبار برخوردار نیست. علاوه بر

این‌که سلايق و آراء و فهم شخصی فقیه نقشی بیش از حد در نتیجه فقاهاست می‌یابد و نظرات فقهاء، دچار تشّت و بی‌قاعدگی می‌گردد.^۲

۲. به نقل از: <https://farsi.khamenei.ir>

اصول فقه در کلام آیت الله محمدجواد فاضل لنکرانی ^{زید عزّه}

یکی از علل گسترش علم اصول این است که برای نیازهای مختلف بشر، فقیه مجبور به مراجعه به آیات و روایات بوده است و اگر به صورت روشن مطلبی را پیدا نکرده باشد، سراغ قواعد اصولیه می آید و چه بسا گاهی اوقات برای مطلبی باید قاعده‌ی جدیدی ذکر شود. هر چه نیاز بشر و علوم گسترش پیدا می کند به موازات آن علم

اصول هم گسترش پیدا می کند و این مطلب شواهد و قرائن فراوانی دارد، لذا نباید در ضرورت علم اصول تردید داشته باشیم. ضابطه‌ی فهم دین هم بدون هیچ تردید، علم اصول است. کسی که اصول بلد نباشد تفسیر بلد نیست، کسی که اصول بلد نباشد نمی تواند متکلم شود، کسی که اصول بلد نباشد نمی تواند محدث (نه به معنای نقل حدیث بلکه خبیر حدیث) باشد و خیلی واضح است که این شخص نمی تواند فقیه باشد. پس اینها ادعا نیست بلکه واقعیت علم اصول است.^۳

۳. به نقل از: <https://fazellankarani.com>

مقدمه

دانش اصول فقه به عنوان علم روشی، عهده‌دار بررسی و بیان ضوابط و قواعد استنباط است. رویکرد برخی دانش‌پژوهان و اساتید درباره مسائل مطرح در اصول فقه آن است که این دانش در برخی موارد دچار تورم گردیده و برخی مسائل آن فاقد ثمره عملی است؛ همچنین برخی مسائل پرکاربرد و به نوعی کثیرالابتلاء در استنباط فقهی، به صورت بایسته و مطلوب در کتب و دروس رایج اصول فقه مورد تحقیق و بررسی قرار نگرفته است. از این روی، مسائل اصولی نیازمند پالایش، بازنگری و واکاوی است.

با توجه به جایگاه برجسته مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام در حوزه علمیه قم و نقش آن در تولید ادبیات فقه‌های تخصصی، اقتضای فعالیت نوآورانه در راستای مسائل علوم استنباط و اجتهاد وجود دارد که تشکیل گروه اصول فقه راهکاری مناسب در راستای کمک به رفع نواقص و حرکتی جدید در عرصه روش‌شناسی استنباط و بازتولید مسائل دانش اصول متناظر با فقه‌های تخصصی است.

تاریخچه گروه اصول فقه

گروه اصول فقه مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام در دی ماه سال ۱۳۹۹ در قالب میزپژوهشی، فعالیت خود را آغاز نمود. میزان فعالیت و پویایی میزپژوهشی باعث شد تا پس از اندک مدتی با موافقت معاونت پژوهش، میزپژوهشی دانش اصول، تبدیل به گروه پژوهشی اصول فقه گردید. مدیر گروه اصول فقه جناب حجت الاسلام والمسلمین رضا پورصدقی و دبیر علمی، جناب حجت الاسلام والمسلمین احمد رضا خسروی است.

ضرورت

با توجه به وضعیت فعلی دانش اصول فقه، ضروری است بستری با استفاده از نقاط قوت موجود در حوزه علمیه قم به ویژه مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام در راستای برطرف کردن ضعف‌ها، اشکالات و تبدیل چالش‌ها به فرصت فراهم گردد.

بستری که در آن نسبت به امور زیر پرداخته شود:

«نحوه آموزش اصول فقه»، «کاربردی سازی اصول فقه در فقه‌های تخصصی»، «پاسخگویی عالمانه به شبهات و اشکالات»، «برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی»، «ایجاد نشاط علمی در بستر نشست‌ها و جلسات نقد»، «تشکیل و برگزاری کارگاه‌های مهارت‌افزایی در راستای ایجاد تفکر خلاقانه».

مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام به عنوان یکی از پیش‌قراولان مباحث علمی و برخوردار از ظرفیت بالایی محققان و دانش‌پژوهان می‌بایست در راستای تقویت جایگاه دانش اصول فقه در فرآیند استنباط، تمام توان خود را به کار گیرد و تشکیل گروه اصول فقه یکی از این راهکارها است.

اهداف

۱. تولید ادبیات به زبان علمی روز دنیا در عرصه دانش اصول؛
۲. نقد و بررسی دیدگاه‌های اصولی موجود با توجه به مسائل و معضلات پیش روی دانش اصول فقه؛
۳. ارائه ضوابط و قواعد اصولی جدید برای دستیابی به نظام جامع استنباط؛
۴. آشنایی با نوآوری‌های استنباط از متون در مراکز علمی جهان؛
۵. سیاست‌ها
۶. پایبندی به نگاه نو در مسائل دانش اصول؛
۷. توجه به مسائل دانش اصول در مجامع علمی اهل سنت در سیر تطور و تکامل آن؛
۸. اهتمام به کار گروهی و عقل جمعی؛
۹. توجه به ارائه مباحث با روبکرد مهارتی - تفکری.

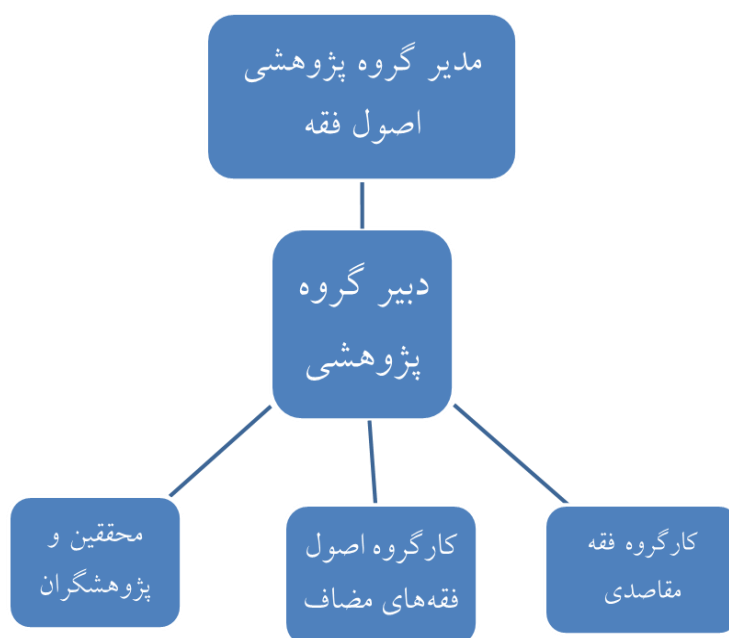
چشم انداز

دستیابی به دانش اصول متناظر با فقه‌های تخصصی در افق ۱۴۱۴ ه.ش در افق ۱۴۱۴ ه.ش در پرتو ایمان و عزم راسخ نخبگان، اساتید و فضلاء دانش‌آموخته مرکز فقهی، گروهی ایده‌پرداز، خلاق و با نشاط، به عنوان حلقه‌ای سرآمد، پیشرو و هدایت‌گر، تولید و گسترش دانش اصول فقه‌های تخصصی را در حوزه‌های علمیه عهده‌دار خواهد بود.

برنامه‌ها

۱. تدوین، شرح نوآورانه و نقد آراء موجود در علم استنباط؛
۲. تعریف پروژه‌های تحقیقاتی و ارائه آن به صورت یادداشت علمی، مقاله و کتاب؛
۳. مساله‌شناسی و موضوع‌یابی در جهت ارائه نظام مسائل کاربردی دانش اصول؛
۴. هدایت‌گری دانش‌پژوهان در موضوع‌یابی و نگارش رساله‌های علمی؛
۵. برگزاری نشست‌های علمی با رویکرد نظریه‌های جدید در مسائل دانش اصول؛
۶. برگزاری کارگاه‌های مهارت‌افزایی در راستای ایجاد تفکر خلاقانه جهت تولید و گسترش دانش اصول فقه‌های تخصصی؛
۷. معاصرت بخشی به ادبیات موجود دانش اصول برای گسترش آن در عرصه جهانی؛
۸. ارائه متون جدید اصولی با رویکرد آموزشی؛
۹. رصد و شناسایی شبهات و پاسخگویی عالمانه؛
۱۰. ارائه نوآورانه روش‌شناسی علم استنباط؛
۱۱. ارائه اصول کاربردی در فقه‌های تخصصی؛
۱۲. بازخوانی مسائل دانش اصول اهل تسنن با رویکرد انتقادی.

ساختار گروه اصول فقه

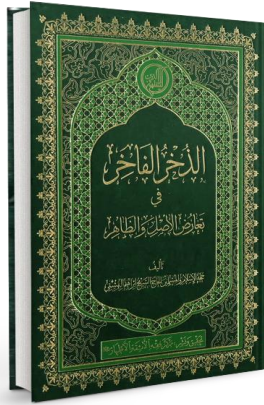

کتاب‌های اصول فقه

عنوان کتاب‌های منتشر شده به شرح ذیل می‌باشد:

ردیف	عنوان کتاب	نویسنده	سال چاپ	نوبت چاپ
۱	الذخر الفاخر فی تعارض الاصل و الظاهر	ابراهیم بهشتی دامغانی	۱۳۸۵	اول
۲	نقد و بررسی فقه مقاصدی از نظرگاه اهل سنت	محمد علی قاسمی، احمد خوانساری	۱۳۹۵	اول
۳	مبانی اصولی شیخ اعظم انصاری	سید حسین منافی	۱۳۹۹	دوم
۴	الآراء السدیدة فی علم الاصول	علیرضا حائری‌نیا مقرر: امیرحسین ایمانی‌مقدم	۱۴۰۰	اول
۵	اصول صدر ترجمه، شرح و تحقیق کتاب بحوث فی علم الاصول	حسن مهدوی	۱۳۹۷	اول
۶	اجتهاد و تقلید از نگاه فقه اسلامی	رضا رضانی‌گیلانی	۱۴۰۲	اول

گزارش توصیفی

الدُّخْرُ الْفَاخِرُ فِي تَعَارُضِ الْأَصْلِ وَالظَّاهِرِ

من القواعد المهمة التي لها أثر بالغ كبير في جميع أبواب الفقه قاعدة تعارض الأصل والظاهر وأنه هل يتقدم الظاهر على الأصل في جميع الموارد أو العكس أو التفصيل بين الموارد ونحن نرى أن الفقهاء في بعض الموارد يقدمون الأصل على الظاهر وفي موارد أخرى ذهبوا إلى عكس هذا، فلا بد من التحقيق في مصاديقها

لكي نعلم الضابطة الأساسية المهمة في هذه القاعدة.

وقد أسسنا في مركز الفقه الأئمة الأطهار عليهم السلام الذي هو اليوم من أبرز المراكز التحقيقية والتعليمية والتخصصية حول الفقه والأصول والعلوم المرتبطة بهما، لجنة خاصة لأجل هذا الأمر العظيم والكتاب الذي بين أيديكم من ثمرات جهود العالم الفاضل حجة الإسلام والمسلمين الشيخ إبراهيم البهشتي الدامغاني

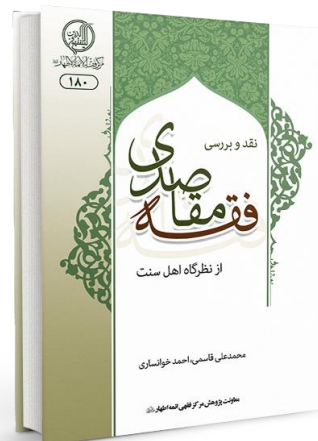
(دامت إفاضاته) حول الفروع التي تمسك الفقهاء فيها بهذه القاعدة فنأمل أن ينفع المحققين ونشكره على هذا الجهد العلمي كما أنني أشكر ممن صاحبه ورافقه لتكميل هذا البحث وأيضاً من راجع الكتاب وتنبه إلى نكات لازمة كما أنّ اللازم التقدير من مدير المركز سماحة العلامة حجة الإسلام والمسلمين الشيخ محمّدرضا الفاضل القاساني نسأل الله تبارك وتعالى أن يوفّقنا لتكميل هذا وأن يديم في توفيقاتنا لخدمة الدين والعلم والفضلاء والمؤمنين وأن تكون أعمالنا مرضياً لمولانا وصاحبنا حجة بن الحسن العسكري عليه السلام.
مركز فقه الأئمة الأطهار عليهم السلام، محمّدجواد الفاضل اللنكراني، رمضان المبارك

۱۴۲۷ هـ. ق

نقد و بررسی فقه مقاصدی از نظرگاه اهل سنت

مقاصد شریعه در نظرگاه اهل سنت، یکی از منابع مهم کشف حکم شرعی به شمار رفته و در حوزه فقه‌های شیعه نیز مورد تأمل قرار گرفته است. نوشتار حاضر؛ نخست به واکاوی ماهیت فقه مقاصدی اهل سنت می‌پردازد و سیر تاریخی و تطور آن را مورد بررسی قرار می‌دهد، ارکان، مبانی و ادله نظریه مقاصد را تدوین می‌کند، سپس

نقدهای مختلفی پیرامون ارکان، مبانی، ادله نظریه و پیامدهای آن ارائه می‌نماید.

مبانی اصولی شیخ اعظم انصاری

بی‌درنگ تحولات شگرف علمی و رشد اجتهاد شیعی در گرو تکامل و بالندگی علم اصول است، که اساسی‌ترین و ضروری‌ترین ابزار اجتهاد می‌باشد و به یقین این مهم با تلاش عالمان سخت‌کوش و ژرف‌اندیش فراهم آمده است.

عالم فرزانه و فقیه متبحر مرحوم شیخ مرتضی انصاری (مشهور به شیخ اعظم رحمته الله)

سرآمد دانشمندانی است که در تدقیق و تحقیق علم اصول تلاش نموده و با خلایقی ستودنی ساختار و مباحث این دانش ارزنده را تکمیل و تحکیم نمود؛ به گونه‌ای که می‌توان دوره ایشان را به دوره طلایی این دانش یا عصر ژرف‌نگری در اصول فقه نامید.

او پایه‌گذار مباحث نوینی در فقه و اصول جعفری است، آن‌گونه که به حق شایسته دریافت عنوان «خاتم الفقهاء والمجتهدین» گردیده است. پس از ایشان نیز فقیهان و دانشیان اصول فقه، از آبشخور دانش وی بهره‌ها جسته و خوشه‌چین اندیشه‌های ارزشمند علمی ایشان بوده و بر آثار و کتب وی که محور دروس فقهی و اصولی حوزه است، بیش از صدها شرح و حاشیه و تعلیقه نگاشته‌اند.

بدیهی است که استخراج مبانی علمی چنین شخصیت کم‌نظیری در فقه و اصول بسیار مغتنم و برای طالبان این مباحث راه‌گشا خواهد بود، به ویژه این‌که بسیاری از مبانی ایشان به صراحت در نوشتارها و عبارات ایشان ذکر نشده و نیازمند بینش و دقت علمی و توان استنباط است و بی‌تردید ثمره این کوشش و

کشف این مبانی، علاوه بر فهم دقیق‌تر آثار این عالم برجسته، سرآغازی است برای تنقیح و تحلیل دقیق‌تر از این مبانی.

الآراء السديدة في علم الاصول

مرحوم آیت‌الله حاج سیدعلیرضا حائری‌نیا بعد از سال‌ها تلمذ خدمت استاد مرحومش شهید صدر^{ره} و نایل شدن به درجه اجتهاد، اقدام به کتابت یک دور علم اصول طبق مبانی آیت‌الله صدر^{ره} نمود. این در حالی است که اثر حاضر حاصل دست رنج حدود بیست سال کتابت ایشان با دست‌خط خود ایشان است، به عبارت

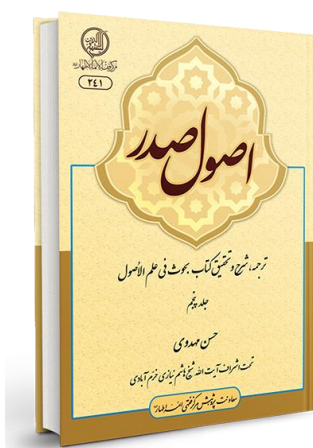

دیگر ایشان از سال ۱۳۷۹ شروع به کتابت این اثر نموده و این امر تا آخرین روزهای عمر با برکت ایشان ادامه داشت؛ سرانجام ایشان در ۲۷ تیر ماه ۱۳۹۸ و در سن ۶۸ سالگی بر اثر سکته مغزی به ملکوت اعلی پیوست. به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی آثار بسیار متعدد و نفیسی در زمینه‌های مختلف دین‌پژوهی از جمله علم اصول به منصفه ظهور در آمده است، اما در این بین، شاید با جرأت بتوان گفت کمتر اثر اجتهادی می‌توان یافت که علاوه بر دارا بودن تمام استانداردهای لازم در این علم، از لحاظ کتابت نیز مانند آثار علمای سلف، با قلم یک مجتهد مسلم و اصولی خبره، به رشته تحریر در آمده باشد و این اثر را می‌توان در زمان ما، از این حیث کم‌نظیر بلکه بی‌نظیر دانست. از جمله ویژگی‌های دیگر این اثر می‌توان به قلم فنی و در عین حال روان، ژرف‌اندیشی و عمق مطالب و نیز وجود برخی ابداعات بدیع از قبیل اینکه فهرست این کتاب بر

گزارش توصیفی □ ۲۱

طبق منهج شهید صدر رحمه الله در کتاب دروس فی علم الاصول تنظیم شده است، اشاره کرد.

اما از آنجایی که دست‌نوشته‌های این اثر عظیم در کتابخانه شخصی ایشان مکنون و از دسترس عموم خارج بود و جز عده قلیلی از اهل علم و شاگردان ایشان از آنها اطلاعی نداشتند، مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام با میل بسیار آن مرحوم و دستور آیت‌الله حاج شیخ محمدجواد فاضل لنکرانی - دامت برکاته - اقدام به چاپ این اثر نفیس و بسیار ارزنده نمود.

اصول صدر؛ ترجمه، شرح و تحقیق کتاب بحوث فی علم الاصول

یکی از کتاب‌هایی که متضمن آراء و نظریات ایشان در علم اصول است، کتاب بحوث فی علم الاصول به قلم حضرت آیت الله آقای سید محمود شاهرودی - دامت برکاته - می‌باشد. این کتاب با قلم عربی و نسبتاً سنگین همراه با تعقید است و از این رو، لازم بود به فارسی ترجمه گردد. بحمد الله در مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام

این کتاب توسط محقق ارزشمند جناب مستطاب حجّة الاسلام والمسلمین آقای شیخ حسن مهدوی - دامت افاضاته - به فارسی به صورت دقیق تحت اشراف استاد معظم حوزه علمیه قم، آیه الله شیخ هاشم نیازی - دامت برکاته - ترجمه گردیده است. امید آن‌که مورد استفاده محققان و پویندگان راه فقاہت و اجتهاد قرار گیرد ان شاء الله.

اجتهاد و تقلید از نگاه فقه اسلامی

بحث اجتهاد و تقلید با زوایای آشکار و نهانش می‌تواند از مباحث روز، حتی در عرصه بین‌المللی باشد، با این نگاه که، رجوع هر جاهل به عالم متخصصی ضمن آنکه یک امر فطری است، به عنوان یک قاعده عقلی و سیره عقلایی نزد همگان پذیرفته شده است و چون دین، خصوصاً در حوزه احکام، به جهت ارتباط وثیق روزانه مردم با شریعت محمدی در ارتباطی تنگاتنگ است، باید نسبت به آن،

یا مجتهدانه عمل کرد یا محتاطانه و یا مقلدانه، و گریزی از این سه گزینه نخواهد بود و باید نسل امروز خصوصاً جوانان بدانند با همه پیشرفت‌های علمی که امروزه جامعه بشری با آن مواجه هست نیاز به شریعت، نه تنها کم‌رنگ نشده است، بلکه روز به روز این نیاز بیشتر می‌شود، تا هر مکلفی به درستی با وظیفه خود آشنا گردد. بنابراین جهت، نقش فقهای جامع‌الشرائط در طول حیات مسلمانان، بعد از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام بی‌بدیل، برجسته و ضروری است، تا احکام شریعت با آفت تحریف مواجه نگردد و امروزه به واسطه تلاش مجاهدانه فقهای بزرگوار در هر عصری، شریعت اسلام از بسیاری از آفت‌ها، محفوظ و مصون مانده است. آنچه پیش رو دارید حاصل مباحثات فقهی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۸ آیت الله رضا رضوانی گیلانی در وین با چند نفر از فضلاء بوده است که پس از آماده‌سازی و بازنگری، تقدیم علاقه‌مندان به حوزه فقه و فقاہت می‌شود.

مقالات منتشر شده در مجلات مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام

ردیف	عنوان مقاله	نویسنده	نوع مقاله	تاریخ چاپ	نشریه	شماره
۱	نقدی بر تلقی مشهور از اطلاق مقامی و بیان مقدمات حکمت در آن	محمد فائزی سعید سبویی چهرمی	علمی پژوهشی	مهر ۱۴۰۱	فقه و اجتهاد	۱۸
۲	امکان سنجی جریان استصحاب در بررسی شرایط کارگزاران حکومت اسلامی	رضا پورصدقی سعید سعادت	علمی پژوهشی	زمستان ۱۴۰۲	مطالعات فقه سیاست	۶
۳	جزئیات عمل مستحبی در واجبات	رضا پورصدقی	علمی تخصصی	پاییز ۱۳۹۵	فقه و اجتهاد	۶

چکیده مقالات

◀ نقدی بر تلقی مشهور از اطلاق مقامی و بیان مقدمات حکمت در آن

اطلاق از جمله مباحث علم اصول است که کاربرد فراوانی در علم فقه دارد. اطلاق خود دارای دو نوع لفظی و مقامی است. گرچه در کتب اصولی مباحث مفصلی در مورد اطلاق لفظی آمده است؛ اما اطلاق مقامی آنچنان که شایسته است، مورد بحث واقع نشده است. تنها تعریفی که در مورد اطلاق مقامی یافت شد توسط شهید صدر ارایه شده بود. با توجه به کمبودی که در باب اطلاق مقامی وجود دارد، ارایه تحقیقی جامع در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد. در این نوشتار که با روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای صورت گرفت، مشخص شد که تعریف ارایه‌شده توسط شهید صدر جامع همه موارد اطلاق مقامی نیست؛ به همین دلیل اطلاق مقامی این‌گونه تعریف می‌شود که «یک قیاس استثنایی و قرینه‌ای خاص است که در آن از عدم بیان متکلم، عدم وجود مؤنه زاید و لو به نحو عنصری مستقل در کلام نتیجه گرفته می‌شود». همچنین به دست آمد که اجرای اطلاق مقامی، همانند اطلاق لفظی نیازمند کامل شدن مقدمات حکمت، یعنی اثبات در مقام بیان بودن و عدم ورود قید می‌باشد.

◀ امکان سنجی جریان استصحاب در بررسی شرایط کارگزاران حکومت

اسلامی

استصحاب در سرتاسر فقه مورد توجه و استناد است و بسیاری از موارد تردید و شبهه با این اصل عملی تعیین تکلیف می‌گردد. گسترش مسائل فقه، مقتضی بررسی هرچه بیشتر این دلیل در تطبیق مسائل نوپیدا است. جایگاه مهم برخی مسائل مستحدثه از یک سو و ادله موجود استصحاب از سوی دیگر، تطبیق این اصل در پاره‌ای از مسائل نوپیدا - به‌ویژه مسائل اجتماعی و فقه سیاسی - را مردّد

ساخته است. از جمله این مسائل، شرایط کارگزاران حکومت است که به دلیل تأثیرات عمومی در سطح جامعه، اهمیت به سزایی دارد. لذا، این پرسش مطرح می‌گردد که آیا با تکیه بر دلیل استصحاب، می‌توان شرایط کارگزاران حکومت اسلامی - که از موارد استصحاب موضوعی در فقه سیاسی است - را احراز کرد؟ پژوهش پیش‌رو با مطالعه کتابخانه‌ای و به روش تحلیلی انتقادی، این مسئله را مورد ارزیابی قرار داده و بررسی داده‌های موجود از میان ادلة حجّیت و اعتبار استصحاب نشان می‌دهد: با توجه به این‌که موارد ادلة استصحاب، مسائل فقه فردی هم‌چون طهارت است و الغای خصوصیت از مسائل فردی به دلیل احتمال خصوصیت ممکن نیست، جریان استصحاب در امور عمومی و حاکمیتی با اشکال جدی مواجه است. لذا، جریان استصحاب برای احراز شرایط کارگزاران حکومت اسلامی محل تردید جدی است.

◀ جزئیت عمل مستحبی در واجبات

از جمله مباحثی که در خصوص اعمال عبادی در میان فقهای متأخر شکل گرفته جزئیت و عدم جزئیت عمل مستحبی در واجبات است. در مقابل دیدگاه جزئیت که موافق ارتکازات عرفی است، احتمال ظرف بودن واجب برای عمل مستحبی چنین مسئله‌ای را شکل داده است. این مسئله در این نوشته با روش کتابخانه‌ای به صورت تحلیلی انتقادی مورد بررسی قرار می‌گیرد. بحث مورد گفتگو در برخی از مباحث فقهی مانند جریان قاعده تجاوز، خلل صلات و غیره مؤثر است. اگرچه در ذهن متدینان، جزء بودن عمل مستحبی از بدیهیات است ولی این دیدگاه در میان متأخران و معاصران با اشکالاتی مواجه شده است و امروزه چه بسا نظریه عدم جزئیت دارای طرفداران بیشتری است. با بررسی ادله طرفین و پاسخ به ایراداتی که از سوی منتقدان، مطرح می‌شود دیدگاهی که عمل مستحبی را جزء فرد ماهیت معرفی می‌کند بدون اشکال و مورد پذیرش است.

مقالات منتشر شده در مجلات خارج از مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام

ردیف	عنوان مقاله	نویسنده	نوع مقاله	شماره	نشریه	سال چاپ
۱	تبیین و ارزیابی قاعده «کلما ازداد صحه ازداد وهنا و کلما ازداد وهنا ازداد صحه»	محمد فائزی مهدی آزادپرور	علمی تخصصی	۴	پژوهشنامه اصول فقه اسلامی	۱۴۰۰
۲	نقد کاربست قاعده تفویض در فرایند اجتهاد	محمد فائزی ابراهیم قاسمی فرد	علمی تخصصی	۲	نشریه فقه و فقاہت	۱۴۰۲
۳	کاوشی اصولی پیرامون مفهوم تعلیل	محمد فائزی سید حسین منافی	علمی پژوهشی	۲۶	پژوهش های اصولی	۱۴۰۰
۴	تاثیر اختلاف قرائات بر فقه از منظر فریقین	محمد فائزی جهانگیر رخسندگان	علمی رتبه الف	۲۱	مطالعات قرائت قرآن	۱۴۰۲
۵	استفاده عموم و اطلاق از ترک استفسال و ترک استیضاح	محمد فائزی علی نھاوندی	علمی پژوهشی	۱۳۹۹	پژوهش های اصولی	۲۴
۶	نقد و ارزیابی اصل ثبات در الفاظ	محمد فائزی ابوالفضل محمدی مجد، مجتبی شجاع	علمی پژوهشی	۲۹	پژوهش های اصولی	۱۴۰۰
۷	کاوشی اصولی پیرامون جبران ضعف دلالت با تمسک به فهم مشهور	محمد فائزی محسن شیرخانی	علمی پژوهشی	۲۷	پژوهش های اصولی	۱۴۰۰
۸	اعتبار سنجی مانعیت فهم مشهور در برابر برداشت مجتهد از متن	محمد فائزی احمد رضا خسروی	علمی پژوهشی	۳۱	پژوهش های اصولی	۱۴۰۱

مقالات منتشر شده در مجلات خارج از مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام □ ۲۷

۹	تأثیر خرج استقبالی در رافعیات حکم	رضا پورصدقی فاطمه قریب بلوک	علمی پژوهشی	بهار ۱۴۰۲	مبانی فقهی حقوق اسلامی	۳۱
۱۰	نگرشی انتقادی به قاعده «حذف المتعلق یفید العموم»	رضا پورصدقی سعید سبئی جهرمی، سید رضا تقواییان	علمی پژوهشی	زمستان ۱۴۰۰	فصلنامه پژوهش های اصولی	۲۹
۱۱	جریان استصحاب در شبهات مفهومی	رضا پورصدقی، محمد رضا شبان	علمی پژوهشی	بهار ۱۴۰۰	فصلنامه پژوهش های اصولی	۲۶
۱۲	اعتبارسنجی اراده در تحقق دلالت با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی ره در ماهیت دلالت	رضا پورصدقی، حسین جاور	علمی پژوهشی	بهار ۱۴۰۱	پژوهشنامه متین	۹۴
۱۳	امکان سنجی تشریع پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام از منظر آیت الله محمد جواد فاضل لنکرانی	احمد رضا خسروی	علمی پژوهشی	۱۴۰۱	اصول فقه حوزه	۹
۱۴	سنخ شناسی نقدهای امام خمینی ره به محقق نائینی ره	احمد مبلغی احمد رضا خسروی	علمی پژوهشی	۱۴۰۱	اصول فقه حوزه	۸
۱۵	حجیت استصحاب عدم ازلی با تأکید بر دیدگاه میرزای نائینی ره	علی رحمانی سبزواری احمد رضا خسروی	علمی پژوهشی	۱۴۰۱	اصول فقه حوزه	۸
۱۶	مسببات تولیدی از منظر میرزای نائینی ره	محمد جواد فاضل لنکرانی احمد رضا خسروی	علمی پژوهشی	۱۴۰۰	اصول فقه حوزه	۷

چکیده مقالات

«تبیین و ارزیابی قاعده «کلما ازداد صحه ازداد وهنا و کلما ازداد وهنا ازداد صحه»

از قواعد شناخته شده و پرتکرار در کلمات فقها، که به صورت های مختلف بیان شده است، قاعده «کلما ازداد صحه ازداد وهنا، و کلما ازداد وهنا ازداد صحه» است. مفاد قاعده در بخش اول این است که هرگاه روایتی دارای سند و دلالت صحیح تر و روشن تر باشد، نقش اعراض اصحاب در تضعیف آن بیشتر است. در بخش دوم گفته می شود روایت هر مقدار ضعیف تر و غیر معتبرتر باشد، تأثیر عمل اصحاب به آن در حجیتش بیشتر است. با بررسی ادله حجیت این قاعده که شامل ادله حجیت خبر واحد و غیر آن است، مشخص می شود بر اساس برخی ادله، هر دو بخش قاعده حجیت دارند؛ اما بر اساس برخی دیگر، هیچ کدام از دو بخش، حجیت ندارند.

«نقد کاربست قاعده تفویض در فرآیند اجتهاد»

قاعده تفویض مستفاد از روایات متعددی است که می تواند در گستره وسیعی از فقه اقتصادی، سیاسی، پزشکی و مسائل مستحدثه موثر باشد. مفاد قاعده مذکور این است که امور شخص مومن اعم از تکوینی و اعتباری به خود او واگذار شده و هیچ کس نمی تواند او را از تصرفی منع کند مگر این که موجب ذلت مومن گردد. اهمیت ویژه آزادی عمل در عرصه های اجتماعی و انواع معاملات مالی در جامعه کنونی، موجب پررنگ شدن نقش این قاعده فقهی در عرصه قانون گذاری و تنظیم روابط اجتماعی است. قائلین به این قاعده با تمسک به آن مشروعیت و جواز تصرفات تکوینی و اعتباری مانند صحت انواع معاملات

جدید را ثابت میکنند. در این مقاله بعد از بیان مستندات این قاعده و بررسی سند و اثبات آن به بیان مفاد دلالتی این روایات پرداخته شده است، سپس مناقشات وارد شده بر این قاعده بیان شده است و تبیین شده است که تنها مناقشه اول وارد است و این قاعده مانند قاعده سلطنت نمیتواند مشروع به حساب آید. مفاد دلالتی روایات این قاعده تنها به این مقدار است که دیگران نمیتوانند شخص را از تصرف در امور مربوط به شان خود منع نمایند و بیش از این چیزی استفاده نمی‌شود یعنی نمی‌توان این قاعده را مشروع دانست و در مواردی که شک در مشروعیت امری وجود دارد نمی‌توان به آن تمسک نمود.

« کاوشی اصولی پیرامون مفهوم تعلیل

این نوشتار در صدد تبیین، تحلیل و نقد مفهوم تعلیل است. در بررسی مفهوم تعلیل چهار دیدگاه وجود دارد. دیدگاه اول پذیرش مفهوم به نحو کلی است که به دلیل اجماع و ظهور جمله در انحصاری بودن علت و بازگشت جمله تعلیلیه به جمله شرطیه تمسک شده است. دیدگاه دوم عدم پذیرش مفهوم به نحو کلی است که برای اثبات این ادعا به بازگشت تعلیل به لقب یا وصف استدلال شده است؛ و نیز عدم ظهور علت در انحصار ابتلای به تعارض نیز به عنوان دلیل دیگر ذکر شده است. دیدگاه سوم تفصیل منسوب به شیخ انصاری رحمه الله است که بین تعمیم و تخصیص فارقی بیان نموده و مفهوم را با تفصیل خاص خود می‌پذیرند و قول چهارم پذیرش مفهوم فی الجملة می‌باشد. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی به این نتیجه می‌رسد که نظر صحیح، مفهوم فی الجملة داشتن برخی از تعلیل‌هاست، از این رو تعلیل ظهوری در مفهوم بالجملة نخواهد داشت.

◀ تأثیر اختلاف قرائات بر فقه از منظر فریقین

مسئله قرائت‌های مختلف قرآن کریم از مسائل مهم و دارای جنبه‌های متعدد کلامی، فقهی، ادبی است. یکی از جنبه‌های این مسأله تأثیر اختلاف قرائت در مسائل فقهی بوده که در کتب فقهی و اصولی فریقین به آن پرداخته شده است. از نظر مشهور عامه، تمام قرائات مشهوره حجت هستند و می‌توان در فقه به آن استناد نمود. مشهور فقیهان شیعه در فرض اختلاف و تعارض قرائات منکر حجیت قرائات متعدد بوده و احتجاج به قرائات متنافی را نمی‌پذیرند. با توجه به این دورویکرد تأثیر اختلاف قرائت در فقه شیعی کاملاً متفاوت با تأثیر آن در فقه عامه است و در این مقاله با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای و استفاده از نرم‌افزارهای یارانه‌ای به بررسی موارد اختلاف قرائت به مقارنه تأثیر اختلاف قرائت در فقه شیعه و عامه پرداخته شده است. در این نوشته ثابت شده، موارد متعدد اختلاف قرائت در فقه عامه موجب اختلاف فتوی گشته است؛ اما در فقه شیعی گرچه اختلاف قرائت می‌توانست مؤثر در مسأله فقهی شود ولی با توجه به وجود روایات اهل بیت در تمامی موارد، هیچ موردی یافت نشد که اختلاف قرائت موجب اختلاف فتوی شود

◀ استفاده عموم و اطلاق از ترک استفصال و ترک استیضاح

گر سائل سؤالی بپرسد که شقوق مختلفی داشته باشد و مجیب بدون تفصیل دادن بین صور مختلف یا درخواست توضیح و تفصیل از سائل حکمی را بیان کند گفته می‌شود عدم استفصال یا عدم استیضاح دلیل شمول حکم نسبت به تمام محتملات است. گرچه در کلام بیشتر فقها این دو قاعده از یکدیگر تفکیک نشده است ولی با توجه به فرق داشتن موارد در حکم اینگونه می‌گوییم که اگر مراد استعمالی سوال مجمل باشد مورد جریان قاعده ترک استیضاح است و اگر

مجمّل نباشد مورد جریان قاعده ترک استفصال است. سوال این است آیا این قاعده حجت است؟ از طرف برخی اشکالاتی به استفاده عموم از ترک استیضاح شده است. در مقام تحلیل اصل قاعده و بررسی اشکالات میگوییم برای استفاده شمول در مرحله اول باید ثابت شود سوال برای مجیب اجمال داشته (در ترک استیضاح) یا شامل حصه های مختلف (در ترک استفصال) بوده است. در مرحله دوم ثابت شود مجیب برای تشخیص حصه ای که مراد سائل بوده است راهی نداشته است. در ترک استفصال این دو مرحله تمام است و اطلاق ثابت است ولی این دو امر در ترک استیضاح تمام نیست و چون راهی برای اثبات اجمال نزد مجیب نداریم نمی توانیم شمول حکم را نتیجه بگیریم.

◀ نقد و ارزیابی اصل ثبات در الفاظ

از مهمترین چالش هایی که در مقام استنباط پیش روی فقیه است، مساله تغییر معانی الفاظ و دستیابی به معنای آنها در زمان صدور نصّ است. تمسک به «أصالة الثبات» راهی است که فقیهان برای حل این مساله برگزیده اند. گرچه بررسی این اصل مهم و راه گشا از جمله مباحث علم اصول است، اما کمتر مورد ارزیابی تفصیلی واقع شده است. نوشته حاضر به روش تحلیلی انتقادی سعی در واکاوی این قاعده و ادله حجّیت آن دارد؛ لذا با استفاده از منابع کتابخانه ای و رایانه ای به بررسی ادله حجّیت أصالة الثبات پرداخته است. از مهمترین ادله ای که در این نوشتار بدان پرداخته شده است و می توان بر حجّیت أصالة الثبات اقامه نمود: استصحاب، سیره عقلا، سیره متشرعه و انسداد می باشد که بعضاً خود دارای اقسامی هستند.

◀ کاوشی اصولی پیرامون جبران ضعف دلالت با تمسک به فهم مشهور

بررسی و تمسک به فهم مشهور از یک نص تاثیر بسزایی بر طریق استنباط دارد که در این نگارش به آن پرداخته می‌شود و از حیث تاثیر آن بر استنباط از جمله مسائل علم اصول بشمار می‌آید، در رابطه با جبران ضعف دلالت با تمسک به فهم مشهور در کلام فقها صرف ادعا در موافقت و مخالفت با آن به صورت پراکنده وجود دارد بدون ذکر ادله که در این مختصر ادله بحث به همراه نقد و بررسی آن به تفصیل ذکر شده، در نتیجه اینکه شخص در صورت اطمینان به موافقت فهم مشهور با خود، به آن عمل می‌کند و در صورت فحص از علت برداشت متفاوت و اختلاف نظر مشهور با خود، در این صورت با احتمالاتی مواجه است که در هر حالت حکم خاصی جاری است و برداشت از فهم مشهور بر جبران ضعف دلالت متفاوت می‌شود.

◀ اعتبار سنجی مانعیت فهم مشهور در برابر برداشت مجتهد از متن

یکی از مهمترین اموری که فقیهان در مباحث خود به آن توجه دارند و در فرآیند استنباط به آن تمسک میکنند، بحث فهم مشهور از متون است. بدین بیان که اگر فهمی که مشهور از متن داشته‌اند با فهم مجتهد از متن متفاوت باشد، آیا فهم و برداشت مشهور می‌تواند مانع حجّیت فهم مجتهد شود؟ در این نوشتار به روش توصیفی-تحلیلی با استفاده از ابزار کتابخانه‌ای بر پاسخ دادن به این مهم کوشش شده، لذا ابتدا ادله حجّیت ظهور بیان شده و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته، شمول آن نسبت به فرض اعراض مشهور از فهم مجتهد بررسی شده و حجّیت فهم مجتهد (در فرض مخالفت مشهور) به واسطه یقین، اطمینان، انسداد، سیره عقلا، سیره متشرعه، روایات و آیات، مورد بررسی قرار گرفته است و در نتیجه موارد حجّیت و عدم حجّیت فهم مجتهد تمیز داده شده است.

◀ تأثیر حرج استقبالی در رافعیّت حکم

شمول قاعده لاجرج بر فرض حرج استقبالی اعم از یقینی و احتمالی، دارای آثار مهمی در مسائل فقهی و حقوقی است. با این حال در منابع فقهی بحث مفصل و مستقلی در این موضوع صورت نگرفته است. در برخی موارد انسان با موضوعاتی مواجه است که در صورت عدم چاره اندیشی، در آینده موجب مشکل یا مشکلات طاقت فرسا گردیده به گونه‌ای که راه گریزی برای آن متصور نیست حال سوال این است که در چنین مواردی آیا می‌توان با استناد به حرج استقبالی حکم فعلی را رفع کرد؟ مطالعه حاضر که با روش تحلیل انتقادی منابع فقهی را مورد ارزیابی قرار داده نشان می‌دهد دو قول عمده در این زمینه مطرح است طبق یک دیدگاه استناد حرج متوقف بر صدق فعلی حرج است و طبق دیدگاه دیگر حرج استقبالی نیز موضوع قاعده حرج بوده و رافع حکم الزامی است. استواری هر دیدگاه بر ادله متعدد یکی از چالش‌های حل این مسئله است. از منظر نگارندگان برای حل این مسئله حرج استقبالی یقینی از حرج استقبالی احتمالی باید تفکیک یابد. در حرج استقبالی یقینی ادله رفع حرج از استواری بیشتری نسبت به ادله عدم رفع برخوردار است ولی حرج استقبالی احتمالی دارای تفصیل بین شدت و ضعف احتمال است.

◀ نگرشی انتقادی به قاعده «حذف المتعلق یفید العموم»

یکی از قواعدی که فقها از زمان شکل‌گیری علم فقه در فرایند استنباط از آن بهره جسته‌اند قاعده «حذف المتعلق یفید العموم» است. با اینکه فقهای متقدم در مباحث اصولی خود این قاعده را معتبر نمی‌دانند، در مباحث فقهی در ابواب متعددی به آن تمسک جسته‌اند. در ادوار متأخر نیز فقها در تمسک به این قاعده اختلاف نظر پیدا کرده‌اند. ایشان برای اثبات حجیت این قاعده به ادله‌ای

همچون فهم عرفی، اطلاق، دلالت اقتضا و ترجیح اقرب المجازات استناد کرده‌اند. با توجه به اینکه این قاعده، در علم فقه کاربرد گسترده‌ای دارد و تا کنون پژوهشی مستقل در آن صورت نگرفته است، ارائه تحقیق جامعی در این زمینه لازم می‌نماید. در این نوشتار که با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای انجام گرفته، پس از بررسی ادله حجّیت قاعده، این نتیجه حاصل شد که ادله مذکور برای اثبات اعتبار آن کفایت نمی‌کند و نمی‌توان به صرف حذف شدن یک متعلق، اراده عموم را نتیجه گرفت، بلکه در هر مورد باید با توجه به قرائن موجود، گستره شمول معنای مراد متکلم را مشخص کرد و در صورت نبود قرینه‌ای معتبر باید حکم به اجمال کلام کرد.

◀ جریان استصحاب در شبهات مفهومیه

استصحاب پرکاربردترین دلیلی است که در موضوع شک برای بدست آوردن احکام ظاهری مورد استناد قرار می‌گیرد. در برخی از موارد شک، در عین حالی که حالت سابقه یقینی برای حکم وجود دارد جریان استصحاب دچار مناقشاتی است و مورد پذیرش برخی از فقها قرار نگرفته است از آن جمله جریان استصحاب در شبهات مفهومیه است. از دیدگاه بسیاری از فقها اصل عملی استصحاب امکان جریان در شبهات مفهومیه را دارا نیست؛ نوشتار حاضر در صدد است با واکاوی مسئله در سه شق استصحاب مفهوم، استصحاب موضوع و استصحاب حکم نسبت به حل آن، ادله موجود را مورد ارزیابی قرار دهد. بررسی ادله موجود نشان می‌دهد استصحاب مفهوم در شبهات مفهومیه ممکن نیست. استصحاب موضوع نیز در شبهات مفهومیه از سوی برخی از فقها تحت عنوان استصحاب فرد مردد دانسته شده و به همین دلیل مورد خدشه واقع شده است ولی مطالعه ادله این دیدگاه و نقد و بررسی آنها نشان می‌دهد قرار داده شدن استصحاب موضوع در تحت عنوان فرد مردد انگاره‌ای نااثواب بوده و

جریان استصحاب موضوع راه حلی برای حل عملی تردید است و مکلف را عملاً از تحیر خارج می‌سازد.

« اعتبارسنجی اراده در تحقق دلالت با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی (ره) در ماهیت دلالت

بررسی دقیق رابطه بین لفظ و معنا در یافتن ظهورات و تحلیل وضع تأثیر بسزایی دارد یکی از مباحث مربوطه که مورد اختلاف بزرگان قرار گرفته، این است که دلالت لفظیه تابع اراده متکلم است؛ یعنی طوری است که مثلاً اگر متکلم در خواب کلامی گفت بر معنای آن دلالت ندارد یا این چنین نیست بلکه به‌صرف شنیده شدن لفظ و لو هیچ اراده‌ای برای تفهیم معنا در بین نباشد دلالت شکل می‌گیرد.

بوعلی کلامی مبنی بر تبعیت دلالت از اراده دارد که مورد نقد و بررسی علما قرار گرفته است. دو استدلال برای اثبات مدعای وی مطرح شده است.

۱. وضع برای کلامی که مراد متکلم نیست لغو است لذا واضع، لفظ را فقط برای معنای مراد وضع کرده است.

۲. اراده در حقیقت دلالت دخیل است لذا بدون اراده دلالت صادق نیست؛ که هر دو استدلال مورد مناقشه قرار گرفته است. این مقاله با تبیین محل نزاع و تأکید بر ماهیت دلالت و تقیید آن به علم، با توجه به دیدگاه امام نسبت به ماهیت دلالت به نقد اشکالات می‌پردازد و در نهایت کلام بوعلی را به اثبات می‌رساند.

◀ امکان‌سنجی تشریع پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام از منظر آیت‌الله محمد جواد فاضل لنکرانی

وجود جایگاه تشریع برای پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام از سوی برخی افراد مورد تشکیک و انکار قرار گرفته است. بررسی منابع دینی از جمله آیات و روایات نشان می‌دهد که پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام دارای چنین جایگاهی از طرف خدا می‌باشند. پژوهش حاضر با رویکردی به آراء آیت‌الله محمد جواد فاضل لنکرانی در موضوع منصب تشریع پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام، به روش تحلیلی اجتهادی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای انجام شد. ایشان پس از بررسی و پاسخ به ادله منکرین تشریع پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام، با پذیرش تفویض تشریع به پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام، تفسیر خود را از چیستی این تفویض بیان داشته و آن را به معنی وجود قوه الهی و قدسی از جانب خداوند متعال به پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام می‌داند. بر این اساس پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام عالم به تمامی ملاکات هستند و تشریع ایشان به گونه‌ای است که اگر خداوند متعال نیز بخواهد در همان موضوع، تشریعی انجام دهد، جعل و تشریعی غیر از جعل و تشریع ایشان را انجام نخواهد داد.

◀ سنخ‌شناسی نقدهای امام خمینی رحمه‌الله به محقق نائینی رحمه‌الله

پژوهش حاضر با عنوان سنخ‌شناسی نقدهای امام خمینی به محقق نائینی در راستای بررسی و مقایسه شیوه اجتهادی این دو اصولی به نگارش درآمده و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و به روش تحلیلی توصیفی نگاشته شده است. در این تحقیق نقدهای امام خمینی به سه سنخ تقسیم گردیده است:

- ۱- نقدهای برخاسته از خواستگاه اعتبارات عقلا به اعتبارات عقلا؛
- ۲- نقدهای برخاسته از عدم دقت در به کارگیری اصطلاحات فلسفی؛

۳- نقدهای تحلیلی رایج. بررسی سنخ نقدها باعث تبیین و شناختی بهتر از اندیشه محقق نائینی، مدرسه و مکتب وی می‌گردد.

در این پژوهش سنخ نخست به صورت مستقل مورد بررسی قرار گرفت و روشن گردید که امام خمینی با داشتن نگاه خاصی به اعتبارات عقلایی، تعاملی منبع گونه با سیره عقلا داشته و از این رهگذر انتقادات بسیاری را متوجه محقق نائینی کرده است. همچنین تفاوت‌هایی در برخی موضوعات بین محقق نائینی و امام خمینی وجود دارد که با توجه به ظرفیت و مجال این نوشتار مورد بررسی قرار گرفت. موضوعاتی مانند: ارجاع سایر ادله به ارتکازات و سیره عقلا، تبیین ماهیت امضاء شارع و کیفیت تبعیت از سیره عقلا.

« حجیت استصحاب عدم ازلی با تأکید بر دیدگاه میرزای نائینی (ره) »

حجیت استصحاب عدم ازلی از جمله قواعدی است که فروع فقهی زیادی مبتنی بر آن است. اگرچه در پاره‌ای از موارد در جریان آن خلافی نیست؛ اما جریان آن در شبهه مصداقیه مخصص و الحاق آن به عموم عام مورد اختلاف واقع شده است. اقوال و ادله متفاوت بر اثبات و نفی آن توسط قائلین به حجیت و عدم حجیت اقامه نشده است در این مقاله پس از بررسی اقوال و ادله آنها ادله نافین ترجیح داده شده و ادله مثبتین تام و تام دانسته شده است و بر نفی حجیت به قواعد اصولی مانند حجیت ظواهر و فهم عرفی و قواعد منطقی استدلال شده است و بر این اساس که در فرد مشتبه اصل عدم ازلی جهت الحاق فرد مشتبه به عموم عام جاری نیست باید به اصل حکمی مانند اصل برائت و غیره مشکله را حل نمود.

◀ مسببات تولیدی از منظر میرزای نائینی رحمته الله علیه

محقق نائینی رحمته الله علیه در ابواب مختلف اصول فقه از بحث مسببات تولیدی سخن به میان آورده است و مسائل و موضوعاتی را بر آن مبتنی کرده است. پژوهش حاضر که با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و به روش توصیفی تحلیلی انجام گردیده، به بررسی مسببات تولیدی از منظر محقق نائینی پرداخته است. پژوهش انجام شده نشان می‌دهد ایشان بین دواعی و مسببات تولیدی تفاوت قائل است و تعلق تکلیف به آن را ممکن می‌داند. در مقابل تعلق تکلیف را به دواعی غیر ممکن است. در این تحقیق روشن گردید که ملاکات احکام شرعی از جمله دواعی بوده و امکان تعلق تکلیف به آن وجود ندارد. همچنین ضابطه تمیز و تشخیص مسببات تولیدی و دواعی از منظر محقق نائینی مورد بررسی قرار گرفت. در پایان، به جریان اصول عملیه در مسببات تولیدی پرداخته شد و نهایتاً روش شارع در تشریع تبیین گردید.

نشست‌های علمی گروه اصول فقه

ردیف	عنوان نشست	تاریخ برگزاری نشست	دبیر علمی نشست	ارائه دهنده
۱	نقد نظریه تراحم حفظی	۱۴۰۰ / ۱۰ / ۲۰	رضا پورصدقی	سید مصطفی حسینی نسب
۲	سیک اندیشه ورزی در استنباط	۱۴۰۰ / ۱۱ / ۰۶	رضا پورصدقی	جواد شفیعی
۳	مبنای علم عادی نظامی در علم اصول از دیدگاه محقق شاهرودی	۱۴۰۰ / ۱۱ / ۲۱	رضا پورصدقی	محمد حسین عبدی
۴	سنخ‌شناسی نقدهای امام خمینی ره به محقق نائینی	۱۴۰۱ / ۰۳ / ۱۶	جواد شفیعی	احمد مبلغی
۵	اصل عدم تقیه در روایات	۱۴۰۱ / ۰۳ / ۲۴	محمد فائزی	سید حسین منافی
۶	اعتبار سنجی قاعده «کلما ازداد صحة ازداد وهنا»	۱۴۰۱ / ۰۸ / ۲۴	احمد رضا خسروی	محمد فائزی
۷	واجب ناقص از منظر محقق عراقی و کاربردهای آن	۱۴۰۱ / ۱۰ / ۲۱	جواد شفیعی	محمد قائنی
۸	نقد حجیت خبر واحد در امور مهمه	۱۴۰۱ / ۱۱ / ۱۱	محمد فائزی	سید محمد نجفی یزدی
۹	استقلال فقه امامیه	۱۴۰۱ / ۱۱ / ۱۸	احمد رضا خسروی	محمد حسین عبدی
۱۰	اصول متلقات از منظر آیت الله بروجردی ره	۱۴۰۱ / ۲۱ / ۱۴	احمد رضا خسروی	مسعود امامی
۱۱	اباء از تخصیص، عوامل و آثار	۱۴۰۱ / ۰۳ / ۰۲	احمد رضا خسروی	سید حسین منافی
۱۲	جستاری استكمال فقه امامیه	۱۴۰۲ / ۰۳ / ۲۵	احمد رضا خسروی	محمد حسین عبدی

۴۰ □ گروه پژوهشی اصول فقه

۱۳	جایگاه شناسی کتاب کفایه الاصول و شروح و حواشی آن	۱۴۰۲ / ۰۹ / ۰۸	احمد رضا خسروی	سید مصطفی حسینی نسب
۱۴	اصالة الاطلاق و اصالة العموم؛ اماره یا اصل عملی؟	۱۴۰۲ / ۱۰ / ۰۵	احمد رضا خسروی	سید حسین منافی
۱۵	نسبت خطابات قانونیه با فقه المقاصد و المصلحه	۱۴۰۲ / ۱۰ / ۰۶	امین اسدپور	آیت الله فاضل لنکرانی
۱۶	فرآیند شکل گیری دانش اصول فقه؛ نقدی بر انگاره تاسیس	۱۴۰۲ / ۱۲ / ۱۵	احمد رضا خسروی	سید محمد حسن حکیم
۱۷	نقد تمسک به صحیحیه حمیری در اثبات حجیت خبر واحد	۱۴۰۳ / ۰۲ / ۱۸	محمد فائزی	سید محمد نجفی یزدی
۱۸	مقاصد و مذاق شریعت در بوته نقد و بررسی	۱۴۰۳ / ۰۷ / ۲۳	محمد فائزی	سید مصطفی حسینی نسب

کرسی های گروه اصول فقه

ردیف	عنوان کرسی	تاریخ برگزاری کرسی	دبیر علمی کرسی	ارائه دهنده	ناقد
۱	جریان استصحاب در شبهات مفهومیه	۱۴۰۰ / ۱۲ / ۲۴	رضا پورصدقی	جعفر نجفی بستان	محمد قائنی
۲	فقه نظام در کشاکش نفی و اثبات	۱۴۰۲ / ۰۲ / ۲۰	رضا پورصدقی	ابوالقاسم علیدوست	جعفر نجفی بستان
۳	نقد حجیت خبر واحد در امور مهمه	۱۴۰۲ / ۰۲ / ۲۵	محمد فائزی	سید محمد نجفی یزدی	محمد محمدی قائنی
۴	اعتبار سنجی قاعده مقتضی و مانع	۱۴۰۲ / ۰۹ / ۰۷	سید احمد علوی	سید مصطفی حسینی نسب	سید عبدالحسین آل یاسین حمید و حیدری

طرح‌های پژوهشی

ردیف	عنوان طرح پژوهشی	مجری	توضیحات
۱	کارکرد های قرائن متصله در استظهارات	صاعد رازی	در حال تدوین
۲	اصول فقه در روایات	سید حسین منافی	در حال تدوین
۳	تطبیقات الاصول	رضا پورصدقی	در حال تدوین
۴	اصول فقه کاربردی	جمعی از محققین	در حال تدوین
۵	نقد کتب و مقالات فقه مقاصدی	جلالی و ملکی	در حال تدوین

سایر فعالیت‌ها

- ۱- برگزاری کارگاه «سبک اندیشه ورزی در استنباط» در دو مقطع سطح عالی و درس خارج؛
- ۲- تنظیم و تدوین کتاب «سلسله نشست‌های علمی گروه اصول فقه»؛
- ۳- استخراج چندین موضوع پایان‌نامه سطح ۳ و ۴ و به تصویب مرکز مدیریت رساندن موضوعات.

گزارش تصویری

کرسی ترویجی
میز پژوهشی علم اصول

(۱)

**جریان استصحاب
در شبهات مفهومی**

هم اندیشی فقهپژانه

ارائه کننده:

آیت الله جعفر نجفی یستان

ناقد:

آیت الله محمد قاسینی

دبیر علمی:

حجت الاسلام والمسلمین رضا پور صدقی

زمان: سه شنبه، ۲۴ اسفند ماه ۱۴۰۰. ساعت: ۱۹

مکان: مرکز فقهی ائمه اطهار (ع) - طبقه ۲ - سالن امام خمینی (ع)

لینک وبینار: www.markazfeqhi.com/live

نشست علمی
میز پژوهشی علم اصول

(۶)

**سنخ شناسی نقدهای
امام خمینی (ع) به محقق نائینی (ع)**

هم اندیشی فقهپژانه

ارائه کننده:

استاد احمد میلی

استاد درس خارج حوزه علمیه قم

دبیر علمی:

حجت الاسلام والمسلمین جواد شفیعی

استاد سلسله جلالی حوزه علمیه قم

زمان: دوشنبه، ۱۶ خرداد ماه ۱۴۰۱. ساعت: ۱۲

مکان: مرکز فقهی ائمه اطهار (ع) - طبقه ۲ - سالن جلسات

لینک وبینار: www.markazfeqhi.com/live

گزارش تصویری ۴۳

کرسی ترویجی
گروه اصول فقه
(۴)

**نقد حجیت خبر واحد
در امور مهمه**

جم اندیشی فقیهانه

	ارانه استاد نجفی یزدی استاد درس خارج حوزه علمیه
	نافارد استاد محمدی قانسی استاد درس خارج حوزه علمیه
	دنیسر حجت الاسلام و المسلمین محمد فائزی استاد سطوح عالی

زمان: دوشنبه، ۲۵ اردیبهشت ماه ۱۴۰۲، ساعت: ۱۰:۳۰
مکان: مرکز فقهی ائمه اطهار - طبقه ۲ - سالن امام خمینی

www.markazfeqhi.com/live لینک وبینار

کرسی ترویجی
گروه اصول فقه
(۳)

**فقه نظام در
کشاکش نفی و اثبات**

جم اندیشی فقیهانه

	ارانه حضرت آیت الله ابوالقاسم علی دوست استاد درس خارج حوزه علمیه
	ارانه حضرت آیت الله جعفر نجفی بستان استاد درس خارج حوزه علمیه
	دنیسر حجت الاسلام و المسلمین رضا پور صدقی مدیر گروه اصول فقه مرکز فقهی ائمه اطهار

زمان: چهارشنبه، ۲۰ اردیبهشت ماه ۱۴۰۲، ساعت: ۱۷
مکان: مرکز فقهی ائمه اطهار - طبقه ۲ - سالن امام خمینی

www.markazfeqhi.com/live لینک وبینار

مرکز فقهی ائمه اطهار با همکاری بنیاد شیخ انصاری برگزار می کند:

نشست علمی
گروه اصول فقه

**نسبت خطابات قانونیه
با فقه المقاصد و المصلحة**

جم اندیشی فقیهانه

ارانه
آیت الله محمد جواد فاضل لنکرانی
رئیس مجتمع آموزشی پژوهشی ائمه اطهار

دنیسر
حجت الاسلام و المسلمین امین اسدپور
مدیر موسسه علمی فرهنگی ضحی

زمان: چهارشنبه، ۶ دی ماه ۱۴۰۲، ساعت ۸ صبح
مکان: قبه میدان معلم، مسجد مرکز فقهی ائمه اطهار

www.markazfeqhi.com/live لینک وبینار

گزارش تصویری ع ۴۵

